

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH VA RISKOLOGIK KOMPETENTLIKNING AHAMIYATI

Jabborova Dilafruz Furkatovna

Navoiy Davlat universiteti,

Maktabgacha ta'lim kafedrası dotsenti, PhD

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20179080>

Annotatsiya. Mazkur tezisdá raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari hamda ushbu jarayonda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga integratsiyasi o'quv jarayonini individuallashtirish, ta'lim sifatini oshirish va pedagogik faoliyatni optimallashtirishga xizmat qilishi yoritilgan. Shu bilan birga, raqamli muhitda yuzaga keladigan axborot xavfsizligi, akademik halollik, ma'lumotlarning ishonchliligi bilan bog'liq risklar kontekstida riskologik kompetentlikning ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim muhiti, sun'iy intellekt, pedagogik texnologiyalar, riskologik kompetentlik, pedagogik risklar, raqamlashtirish, axborot xavfsizligi.

Аннотация. В данной тезис анализируются педагогические возможности использования технологий искусственного интеллекта в цифровой образовательной среде и проблемы, которые могут возникнуть в этом процессе. Подчеркивается, что интеграция технологий искусственного интеллекта в образовательный процесс способствует индивидуализации обучения, повышению качества образования и оптимизации педагогической деятельности. Одновременно научно обосновывается важность рискологической компетентности в контексте рисков, связанных с информационной безопасностью, академической честностью и достоверностью данных в цифровой среде.

Ключевые слова: цифровая среда обучения, искусственный интеллект, педагогические технологии, рискологическая компетентность, педагогические риски, цифровизация, информационная безопасность.

Abstract. This thesis analyzes the pedagogical potential of using artificial intelligence technologies in a digital educational environment and the challenges that may arise in this process. It emphasizes that the integration of artificial intelligence technologies into the educational process facilitates the individualization of learning, improves the quality of education, and optimizes teaching. At the same time, the importance of risk competence is scientifically substantiated in the context of risks associated with information security, academic integrity, and data reliability in the digital environment.

Key words: digital learning environment, artificial intelligence, pedagogical technologies, risk competence, pedagogical risks, digitalization, information security.

Hozirgi globallashtirish va raqamlashtirish jarayonlari ta'lim tizimida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Raqamli texnologiyalar, xususan sun'iy intellekt tizimlari ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, o'quv jarayonini individuallashtirish hamda bilimlarni baholashning samarali mexanizmlarini yaratishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida ta'lim jarayonida katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish, o'quvchilarning individual rivojlanish trayektoriyasini aniqlash hamda o'qitish jarayonini optimallashtirish imkoniyati yaratilmoqda. Biroq ushbu texnologiyalarning ta'lim

tizimiga joriy etilishi bilan bir qatorda yangi turdagi pedagogik, axborot va ijtimoiy risklar ham yuzaga kelmoqda.

Xususan, sun'iy intellektdan noto'g'ri foydalanish, akademik halollikning buzilishi, shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi bilan bog'liq muammolar hamda texnologik qaramlik kabi holatlar ta'lim jarayonida muhim muammolardan biri hisoblanadi. Shu sababli raqamli ta'lim muhitida faoliyat yuritayotgan pedagoglar va ta'lim oluvchilarda **riskologik kompetentlikni shakllantirish** zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

- raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish jarayonida yuzaga keladigan pedagogik va axborot risklari tizimli tahlil qilindi;

- ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan samarali foydalanish uchun riskologik kompetentlikning mazmuni va tarkibiy komponentlari asoslab berildi;

-pedagog va ta'lim oluvchilarning raqamli ta'lim muhitida xavfsiz faoliyat yuritishini ta'minlashda riskologik kompetentlikning pedagogik ahamiyati yoritildi. Raqamli ta'lim muhitida riskologik kompetentlik quyidagi tarkibiy komponentlardan tashkil topadi:

1. **Axborot kompetensiyasi**

- raqamli axborotni tanlash
- axborotning ishonchliligini baholash
- noto'g'ri axborotni aniqlash

2. **Texnologik kompetensiya**

- sun'iy intellekt vositalaridan to'g'ri foydalanish
- texnologik xavflarni aniqlash
- raqamli vositalarni xavfsiz qo'llash

3. **Analitik kompetensiya**

- risklarni aniqlash
- risklarni tahlil qilish
- ehtimoliy oqibatlarni baholash

4. **Etik kompetensiya**

- akademik halollikka rioya qilish
- mualliflik huquqini hurmat qilish
- shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish

Sun'iy intellektdan foydalanishdagi pedagogik risklar

No	Risk turi	Mazmuni	Oldini olish choralari
1.	Axborot ishonchliligi riski	Sun'iy intellekt tomonidan yaratilgan ma'lumotlarning har doim ham to'g'ri bo'lmasligi	Axborotni bir nechta manbalar orqali tekshirish
2.	Akademik halollik riski	Talabalar tomonidan tayyor matn yoki topshiriqlarni sun'iy intellekt yordamida noqonuniy bajarish	Akademik halollik siyosatini kuchaytirish
3.	Texnologik qaramlik	O'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatining pasayishi	Sun'iy intellektdan yordamchi vosita sifatida foydalanish

4.	Shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi	Ta'lim platformalarida shaxsiy ma'lumotlarning tarqalish ehtimoli	Axborot xavfsizligi qoidalariga rioya qilish
5.	Pedagogik nazoratning kamayishi	O'quv jarayonining avtomatlashtirilishi sabab pedagog rolini pasayishi	Pedagogik nazoratni saqlab qolish

Xulosa. Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Biroq ushbu jarayonda yuzaga keladigan risklarni hisobga olmasdan turib samarali natijaga erishish mumkin emas.

Shu bois, pedagog va ta'lim oluvchilarda riskologik kompetentlikni shakllantirish zarur. Bu esa raqamli muhitda xavfsiz, samarali va mas'uliyatli faoliyat yuritishni ta'minlaydi hamda ta'lim tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari. – Toshkent, 2020.
3. UNESCO. *Artificial Intelligence in Education*. – Paris, 2019.
4. Stuart Russell, Peter Norvig. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. – Pearson, 2021.
5. OECD. *Digital Education Outlook*. – 2021.
6. Neil Selwyn. *Education and Technology*. – 2016.
7. Luciano Floridi. *The Ethics of Information*. – Oxford, 2013.
8. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent, 2008.